

Sygn. akt III AUz 54/13

POSTANOWIENIE

Dnia 28 marca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący SSA Krzysztof Szewczak (spr.)

Sędziowie: SA Elżbieta Gawda

SA Barbara Mazurkiewicz – Nowikowska

po rozpoznaniu w dniu 28 marca 2013 r. w Lublinie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z wniosku J. M.

przeciwko Prezesowi Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

o stwierdzenie nieważności decyzji

na skutek zażalenia J. M.

na postanowienie Sądu Okręgowego w Zamościu – VI Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 5 grudnia 2012 r., sygn. IV U 1115/12

w przedmiocie przekazania wniosku o stwierdzenie nieważności decyzji z 14 października 1991 r. Prezesowi Zakładu Ubezpieczeń Społecznych do rozpoznania

postanawia:

uchylić zaskarżone postanowienie i poprzedzającą je decyzję Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania bezpośrednio Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Z..

Sygn. akt III AUz 54/13

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 21 grudnia 2012 r. Sąd Okręgowy w Zamościu przekazał do rozpoznania Prezesowi Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wnioski J. M. o stwierdzenie nieważności decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w T. z dnia 14 października 1991 r., Nr (...).

W uzasadnieniu Sąd Okręgowy wskazał, że Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych - działający przez Dyrektora Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Z. - postanowieniem opatrzonym datą 26 stycznia 2011 r., utrzymał w mocy decyzję z dnia 22 grudnia 2011 r., znak (...) - (...), odmawiającą wnioskodawcy J. M. wszczęcia postępowania w przedmiocie stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 17 października 1991 r., wstrzymującej wnioskodawcy wypłatę renty inwalidzkiej wypadkowej.

Wnioskodawca w odwołaniu wniósł o zmianę postanowienia z dnia 26 stycznia 2012 r. i stwierdzenie nieważności decyzji z dnia 17 października 1991 r.

Zarzucił naruszenie art. 83a ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez jego niewłaściwą wykładnię, co miało wpływ na wynik sprawy oraz art. 7, art. 77 § 1, art. 78 § 1 i art. 80 k.p.a., wyrażające się w niedostatecznym wyjaśnieniu stanu faktycznego i nie zebraniu w wyczerpujący sposób materiału dowodowego koniecznego do prawidłowego rozstrzygnięcia, co mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Wnioskodawca podniósł, że wyrokiem Sądu Okręgowego w Katowicach - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 4 kwietnia 1990 r., sygn. akt XU 159/90, zostało mu przyznane bezterminowo prawo do renty inwalidzkiej powypadkowej, ale organ rentowy pomimo tego orzeczenia w 1991 r. skierował go na komisję lekarską i decyzją z dnia 17 października 1991 r. wstrzymał wypłatę renty z dniem 1 listopada 1991 r.

Zdaniem wnioskodawcy świadczy to o rażącym naruszeniu prawa przez organ rentowy, gdyż decyzja ta dotyczyła sprawy rozstrzygniętej decyzją ostateczną, a w tej sytuacji dopiero uzupełnienie materiału dowodowego i ustalenie wszystkich okoliczności sprawy umożliwiłoby ustalenie w sposób jednoznaczny, czy istnieją podstawy do stwierdzenia nieważności decyzji.

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o odrzucenie odwołania, ewentualnie o jego oddalenie.

Uzasadniając wniosek o odrzucenie odwołania organ rentowy podniósł, że wnioskodawca wcześniej złożył odwołanie od zaskarżonego postanowienia do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w L., który przekazał sprawę Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w W., który z kolei postanowieniem z dnia 25 kwietnia 2012 r. odrzucił wniesioną przez wnioskodawcę skargę.

Odnosząc się zaś merytorycznie do treści odwołania organ rentowy podniósł, że z uwagi na treść art. 83a ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, nie ma prawnej możliwości stwierdzenia nieważności decyzji wstrzymującej wypłatę renty, a w odniesieniu do świadczeń emerytalno - rentowych przewidziany jest tryb weryfikowania prawomocnych decyzji, choćby w postaci wznowienia postępowania przed organem rentowym.

Sąd Okręgowy, mając na względzie ustalony stan faktyczny, stwierdził niedopuszczalność wniesionego odwołania. Wskazał, że w postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przy braku decyzji podjętej przez właściwy organ rentowy, zachodzi czasowa niedopuszczalność drogi sądowej.

Podobna sytuacja zachodzi wtedy, gdy odwołanie dotyczy decyzji nieistniejącej w obrocie prawnym, jak i decyzji, której przedmiotem rozstrzygnięcia jest również inna decyzja nieistniejąca. Skutkiem stwierdzenia przez sąd bezwzględnej niedopuszczalności drogi sądowej w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, jest przekazanie sprawy do rozpoznania organowi właściwemu (art. 464 § 1 k.p.c.).

Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że zaskarżone postanowienie Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych opatrzone jest datą „26 stycznia 2011 r.” i dotyczy ponownego rozpatrzenia sprawy o stwierdzenie nieważności decyzji wstrzymującej rentę inwalidzką z dnia „17 października 1991 r.”, w sytuacji, gdy odwołanie wnioskodawcy zostało wniesione od postanowienia z dnia „26 stycznia 2012 r.”, a decyzja organu rentowego w zakresie daty jej wydania nie została sprostowana. Jednakże kwestią kluczową, w ocenie Sądu Okręgowego, jest że organ rentowy nie wydawał decyzji z dnia 17 października 1991 r., której stwierdzenia nieważności domaga się wnioskodawca. Decyzja w tym przedmiocie została wydana w dniu 14 października 1991 r., co wprost wynika z faktu, że została ona wysłana wnioskodawcy w dniu 15 października 1991 r. i stanowiła przedmiot rozpoznania Sądu Wojewódzkiego w Katowicach, który wyrokiem z dnia 28 września 1992 r. oddalił odwołanie.

W przedstawionych okolicznościach, koniecznym było zatem, zdaniem Sądu Okręgowego, przekazanie organowi rentowemu wniosku J. M., zgłoszonego podczas rozprawy w dniu 21 listopada 2012 r. o stwierdzenie nieważności już

prawidłowo oznaczonej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w T. z dnia 14 października 1991 r., Nr (...).

Zażalenie na powyższe postanowienie złożył J. M. zarzucając obrazę art. 464 § 1 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie. Wnosił o zmianę zaskarżonego postanowienia i stwierdzenie nieważności decyzji z dnia 14 października 1991 r. oraz zasądzenie kosztów według norm przepisanych, ewentualnie uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu zażalenia skarżący podniósł, że z okoliczności sprawy jednoznacznie wynika, że wnioskodawca domagając się stwierdzenia nieważności decyzji z dnia „17 października 1991 r.” miał na myśli decyzję z 14 października 1991 r. , co potwierdza prawidłowo określony numer decyzji. Do wskazania wadliwej decyzji doszło po raz pierwszy w wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 grudnia 1992 r., sygn. III AUr 811/92, a następnie zostało to powtórzone przez wnioskodawcę. Jednak samo błędne wskazanie daty nie powinno, zdaniem skarżącego, przesądzać o tym, że jest to inna decyzja. W tej sytuacji nieuzasadnione jest przekazanie sprawy do rozpoznania Prezesowi ZUS w sytuacji, gdy sprawa niniejsza była już rozpoznawana przez powyższy organ i obecnie winna być rozpoznana merytorycznie przez sąd. Ponadto okoliczność, że pomyłka wnioskodawcy została dopiero teraz dostrzeżona przez Sąd Okręgowy, a nie została zauważona przez rozpoznające sprawę organy ZUS, potwierdza, zdaniem skarżącego, sformułowany w odwołaniu zarzut zaniechania przeprowadzenia przez ZUS jakiegokolwiek postępowania dowodowego, co uzasadnia stwierdzenie nieważności decyzji.

W odpowiedzi na zażalenie organ rentowy wnosił o oddalenie zażalenia.

Odnosił się merytorycznie do treści odwołania wskazując, że w odniesieniu do renty nie ma możliwości stwierdzenia nieważności decyzji z uwagi na brzmienie art. 83a ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Nadto stwierdził, że podczas rozprawy skarżący zgłosił wniosek o stwierdzenie nieważności decyzji z dnia 14 października 1991 r., zaś Sąd Okręgowy zakwalifikował stanowisko ubezpieczonego jako nowy wniosek. W tej sytuacji jedyną możliwością było przekazanie tego wniosku do rozpoznania właściwemu organowi, którym jest Prezes ZUS.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

zażalenie jest zasadne, o ile zmierza do uchylenia zaskarżonego postanowienia i poprzedzającej go decyzji i przekazania sprawy bezpośrednio organowi rentowemu do ponownego rozpoznania.

W pierwszej kolejności stwierdzić należy, że Sąd Okręgowy całkowicie bezzasadnie przyjął, że w sprawie zachodzi niedopuszczalność drogi sądowej z uwagi na to, że ubezpieczony co do zasady domaga się stwierdzenia nieważności decyzji organu rentowego z dnia 17 października 1991 r., podczas gdy decyzja taka nie istnieje w obrocie prawnym.

Zauważyć należy, że decyzją z dnia 14 października 1991 r., znak (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. wstrzymał J. M. dalszą wypłatę renty inwalidzkiej z dniem 1 listopada 1991 r. z uwagi na to, że Wojewódzka Komisja Lekarska nie zaliczyła ubezpieczonego do żadnej z trzech grup inwalidów (k. 38 a.r.).

Data powyższej decyzji została umieszczona (odciśnięta) na dokumencie decyzji przy pomocy tuszowej pieczętki zachodzącej na treść druku decyzji tak, że bez dokładniejszych oględzin data ta prezentuje się jako „1991-10-17”.

Decyzja powyższa została zaskarżona przez ubezpieczonego.

Wyrokiem z dnia 28 września 1992 r. Sąd Wojewódzki w Katowicach oddalił odwołanie od decyzji z dnia 14 października 1991 r. (k. 41 a.r.)

Na skutek rewizji Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 9 grudnia 1992 r. oddalił rewizję, natomiast w uzasadnieniu wyroku jako datę zaskarżonej decyzji wskazał „17 października 1991 r.”. (k. 43-44 a.r.).

W dniu 24 sierpnia 2011 r. J. M. złożył do Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W. wniosek o stwierdzenie nieważności ostatecznej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w T. z dnia 17 października 1991 r. W uzasadnieniu wskazał, że dnia 1988 r. uległ wypadkowi, czego skutkiem było przyznanie mu przez organ rentowy prawa do wypoczynkowej renty inwalidzkiej. Jak wynika z wyroku Sądu Wojewódzkiego w Katowicach, renta ta została mu przyznana bezterminowo, tymczasem decyzją z 17 października 1991 r. ZUS wstrzymał wypłatę renty. Zdaniem wnioskodawcy powyższa decyzja została wydana z naruszeniem prawa, gdyż dotyczyła sprawy już rozstrzygniętej ostateczną decyzją (k. 131-132 a.r.).

Powyższy wniosek został rozpoznany postanowieniem z dnia 22 grudnia 2011 r., wydanym z upoważnienia Prezesa ZUS, gdzie Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. odmówił - z uwagi na treść art. 83a ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych - wszczęcia postępowania w przedmiocie stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 17 października 1991 r. wstrzymującej rentę inwalidzką (k. 143).

Ubezpieczonego pouczono o możliwości zwrócenia się do Prezesa ZUS z wnioskiem o ponowne rozpatrzenie sprawy.

We wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy skarżący domagał się konsekwentnie stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 17 października 1991 r. argumentując jak we wniosku z dnia 24 sierpnia 2011 r.

Powyższy wniosek został rozpoznany postanowieniem opatrzonym datą „26 stycznia 2011 r.”, przesłanym stronie 27 stycznia 2012 r. Z sekwencji zdarzeń, którą obrazują akta rentowe, wynika ponad wszelką wątpliwość, że postanowienie to wydane zostało faktycznie nie 26 stycznia 2011 r., lecz 26 stycznia 2012 r. Powyższym postanowieniem, wydanym z upoważnienia Prezesa ZUS, Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. utrzymał w mocy decyzję z dnia 22 grudnia 2011 r.

Orzeczenie to zaskarżył J. M. początkowo do sądu administracyjnego, zgodnie z pouczeniem organu rentowego, a następnie – po odrzuceniu skargi przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. – do sądu powszechnego.

Skarżący na rozprawie w dniu 21 listopada 2012 r. wyjaśnił, że nie dysponuje decyzją z dnia 1991 r. w przedmiocie wstrzymania mu prawa do renty, zaś po okazaniu mu dokumentu decyzji z dnia 14 października 1991 r., sprostował swoje żądanie wskazując, że domaga się stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 14 października 1991 r.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w świetle powyższych ustaleń, nie ma wątpliwości co do tego, że w toku postępowania administracyjnego zarówno ubezpieczony, jak i organ rentowy omyłkowo wskazywali jako datę decyzji z dnia 14 października 1991 r. w przedmiocie wstrzymania renty - datę 17 października 1991 r. Błąd ten powielony został również na etapie postępowania sądowego. Nie oznacza to jednak, że wskutek omyłki w dacie przyjęć należało, że ubezpieczony domagał się przed organem rentowym, a następnie w procesie, stwierdzenia nieważności decyzji nieistniejącej, bo decyzji z 17 października 1991 r. Przedmiotowa decyzja bezsprzecznie poddaje się identyfikacji poprzez jej przedmiot, rok i miesiąc wydania, wreszcie znak. Wobec tego należało uznać, że domagając się stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 17 października 1991 r. ubezpieczony faktycznie domagał się stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 14 października 1991 r., a zatem decyzji istniejącej w obrocie prawnym.

W tym miejscu zauważyć należy, że zaskarżone orzeczenie z dnia 26 stycznia 2012 r., nazwane „postanowieniem”, zostało wydane z upoważnienia Prezesa ZUS. Podkreślić jednak trzeba, że Prezes ZUS nie jest właściwy do wydawania decyzji w przedmiocie stwierdzenia nieważności decyzji. Zgodnie z art. 73 ust. 3 pkt 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych do zakresu działania Prezesa Zakładu należy przyznawanie świadczeń w drodze wyjątku.

Zaskarżona decyzja, utrzymująca w mocy decyzję z dnia 22 grudnia 2011 r. o odmowie stwierdzenia nieważności decyzji z 1991 r., nie jest decyzją w przedmiocie przyznania (bądź odmowy przyznania) świadczenia w drodze wyjątku.

Regulację dotyczącą uchylania, zmiany bądź unieważniania ostatecznych decyzji ZUS, od których nie zostało wniesione odwołanie do sądu, zawiera art. 83a ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z powyższym przepisem decyzje ostateczne Zakładu, od których nie zostało wniesione odwołanie do właściwego sądu,

mogą być z urzędu przez Zakład uchylone, zmienione lub unieważnione, na zasadach określonych w przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego.

Zgodnie jednak z art. 83 a ust. 4 cyt. ustawy przepisów ust. 1-3 nie stosuje się w postępowaniu o ustalenie uprawnień do emerytur i rent i ich wysokości. Przedmiotowa decyzja z 14 października 1991 r., której stwierdzenia nieważności domaga się ubezpieczony, wydana została w przedmiocie wstrzymania wypłaty renty, a zatem nie można stwierdzić nieważności takiej decyzji w trybie art. 83a cyt. ustawy.

Nadto od decyzji z dnia 14 października 1991 r. zostało wniesione odwołanie do sądu, co również wyklucza zastosowanie art. 83 ust. 2 cyt. ustawy.

Wzruszenie decyzji organu rentowego w zakresie dotyczącym ubezpieczeń emerytalnych i rentowych - ich fazy realizacyjnej – może następować wyłącznie na zasadach określonych w art. 107-114 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (por. Komentarz do ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych pod. red. B. Gudowskiej, J. Strusińskiej – Żukowskiej, wyd. CH Beck 2011).

W świetle powyższych rozważań organ rentowy winien był zatem złożony wniosek o stwierdzenie nieważności decyzji z dnia 24 sierpnia 2011 r. potraktować jako wniosek o ponowne ustalenie uprawnień z tego ubezpieczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2003 r., (...) 16/02, niepubl.), nie zaś wydawać – z upoważnienia Prezesa ZUS – decyzję o odmowie stwierdzenia nieważności, a następnie decyzję utrzymującą w mocy powyższą decyzję odmowną.

Art. 477^{14a} k.p.c. poszerza katalog rozstrzygnięć sądu drugiej instancji o możliwość uchylecia wyroku sądu pierwszej instancji i zaskarżonej decyzji z jednoczesnym przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu. Zgodnie z art. 397 § 2 k.p.c. do postępowania toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu apelacyjnym.

Z uwagi na to, że nie rozpoznano istoty sprawy oraz ze względu na to, iż wadliwość zaskarżonej decyzji jest tego rodzaju, że jej usunięcie może nastąpić wyłącznie w postępowaniu przed organem rentowym, konieczne było, na podstawie powyższych przepisów, uchylenie zaskarżonego postanowienia i poprzedzającej to postanowienie decyzji Prezesa ZUS oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu, tj. Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Z..

Organ rentowy potraktuje zatem wniosek ubezpieczonego z dnia 24 sierpnia 2011 r. jako wniosek o wznowienie postępowania w sprawie zakończonej ostateczną decyzją z dnia 14 października 1991 r. i rozważy zasadność wznowienia postępowania w sprawie wskutek powyższego wniosku.

Organ rentowy winien mieć przy tym na uwadze, że decyzja z dnia 22 grudnia 2011 r., wydana przez Zakład z upoważnienia Prezesa ZUS, dotknięta jest nieważnością z uwagi na niewłaściwość organu i wobec powyższego rozważyć usunięcie powyższej decyzji z obrotu prawnego.

Mając powyższe na względzie Sąd Apelacyjny na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. orzekł, jak w postanowieniu.